ÇINARALTI

HAFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUASI

Fiyatı 25 Kuruş

MİLLİYETÇİ
TERGİLER

Şundan, Bundan

KOKAN NE?

Ahmet Rasim, bir gün Çarşıkapıda bir balıkçıdan balık alıyormuş. Tabladan bir balık alıp burnuna götürmüş.

— Ayol, bu balık kokuyor!

Demiş. Bunun üzerine balıkçı cevap vermiş:

— Aman, bey, balığa iftira etme.

— Canım, kokmuyor olur mu? Ağır kokuyu işitmiyor musun!

— İşitiyorum ama, kokan balık değil, ben kokuyorum!

OYUN BOZANLIK

Karı koca, kendi rızaları olmadan parasız bir delikanlı ile evlenmek istiyen kızlarından bahsederler.

Koca — Şayet, o oğlana varırsa, benim kendisine on para vermiyeceğimi bizim kıza söyleseydin...

Karı — Ondan daha âlâsını yaptım. Oğlana söyledim!

MAŞALLAH!

Lokantada:

Müşteri, önündeki tabağı, yüzünü buruşturarak iter:

— Kaldır şu tabağı önümden... Bu ne kekremsi şey... Âlemle alay mı ediyorsunuz? Bu getirdiğin, at eti.

— Kızmayın, bayım, ben size fena bir şey getirmedim. Eğer halis kan Arap atı değilse, Allah belâmı versin!

Zekâ oyunu:

Birinci doğru söylüyor. İkinci yalan söylüyor. Üçüncü doğru söylüyor.

Meselenin halli şudur:

Köyün yarısı yalancı, yarısı doğrucu olduğuna göre, hâkimin:

— Yalancı mısın? Doğrucu mu?

Sualine karşı: Birinci yalancı ise, yalan söyliyecek (doğrucuyum!) diyecekti. Doğrucu ise, yine (doğrucuyum!) diyecekti. Birincisinin, (yalancıyım!) demesine imkân yoktu. İkinci, buna: (yalan söylüyor!) dediği için, yalan söylüyor! Üçüncü, ikinciye (yalan söylüyor!) dediği için doğru söylüyor!

Pazartesi, salı, çarşambadan sonra perşembe; cuma, cumartesiden sonra pazar... Ondan sonra ne gelir?

Cevabı gelecek sayıda.

AĞRI İLE SAVAŞTA
»Bayer« MARKASI

İnsanlık tarihi, aynı zamanda ağrının da tarihidir. Hastalık, salgın ve yaraların sebep oldukları ıztıraplar ölçüsüzdür. Fakat bu gün insanlar ağrıya galebe çalmışlardır! Modern Alman ilmi, tesirli olarak ağrıyı gidermiştir. İlâçlar, hergün görülen ufak tefek ağrıları giderdiği gibi, ağrı duyurmadan en zor ameliyatları mümkün kılar. Ağrı ile savaşta kullanılan ilâçların ön safında »Bayer« markası bulunur.

MİLLÎ PİYANGO

Talihim yok demeyin! Sizin gibi talihinden şikâyet eden bir çokları bir Millî Piyango bileti almak suretile 50 bin lira kazandı ve hiç ummadığı bir zamanda zengin oldu.

Unutmayınız ki bir Millî Piyango bileti almakla ayni zamanda memleketinize de hizmet etmiş olursunuz!

Sahibi: Orhan Seyfi ORHON

Cumhuriyet matbaası — İstanbul

MİLLİYETÇİ DERGİLER

KONUŞMALAR

Bay Şerefeddin Olçay:

— Mektubunuz şimdi elime geçti. Alâka ve sevginize candan teşekkürler ederim. Yazılarınızı bulamadım. İsminiz bana yabancı değil. Onları bulunca büyük bir dikkat ve alâkayla okuyacağım.

Bay Hilmi Özbay:

— Tenkidlerinizde çok haklısınız. Bizi ikaz ettiğiniz için teşekkürler ederim. Kusurlarımızı elimizden geldiği kadar gidermiye çalışıyoruz. Lûtfen bize her zaman beğenmediğiniz şeyleri yazın. Sizin gibi hayırhah dostların sözlerinden istifade etmek isteriz.

Bay A. Ergun:

— Manzumenin birinci mısraında (de) fazla.

Bir hazan rüzgârı esmiş sanki.

Olacak. Aruzu iyi kullanıyorsunuz. Fakat bunun nasıl farkına varamadınız: Bütün manzume şu fikri söylüyor:

Türbedar oldu gönül şimdi ona.

Bu mısrala söylemek istediğiniz şeyi bitirmiş oluyorsunuz. Bu şiire biraz daha geniş bir ufuk açmalı, biraz his, hayal ve renk ilâve etmelisiniz.

Bay Hüseyin Yağcı:

— Sizi tebrik ederim. Şiirleriniz çok güzel. Hemen hemen de hiç kusuru yok. Bu derece güzel yazabildikten sonra pek ehemmiyetsiz noktaları da tashih edebilirsiniz. Meselâ:

«Sevgilimin gür sesi» güzel değil. Bir sevgili, bariton bile olsa, onun konuşmasındaki ses güzelliğini «gür ses» diye izah edebilir miyiz? Sonra: (Bestesesi) kafiyesine (gülmesi) kafiye olarak getirilebilir mi? Bir de, bu manzumenin son kıtasında (pembe ümitler) edebiyat-ı cedidenin klişesidir. (Korkunç dalgaları) da aramıya lüzum yok sanırım. Aranacak daha güzel şeyler vardır. İkinci şiirin, son mısraı:

Güneş uyanırken kaç yeşil gözlüm!

Güzel değil. (Aç, geç, iç) kafiyelerini yerli yerinde kullanmışsınız. Fakat, bu (kaç) mısraa takılı işgreti kalmış. Kendi kendinizi tenkid etmiye alışınız, çok güzel yazacaksınız!

Bay Nail Uçar:

— (Uçak şehitlerimize) isimli şiiriniz güzel başlıyor:

Çekiyor bir el beni kaldırıp gök yüzüne

Fakat böyle devam etmiyor. Kafiye tedailerile devam ediyor. Kelimelerin güzelliğine, âhengine de biraz daha itina etmelisiniz. Şu mısrada bir hece fazla:

Bir avuç toprağa sığmış göklere değen başlar

Bu da çabuk yazdığınızı gösteriyor. Yazdığınız şiirlerin üzerinde tashihler yapmanızı, en güzel şekli bulmıya çalışmanızı tavsiye ederim.

Bay Nurettin Yüksel:

— (Hatırlayış) şiiriniz pek içli ama, biraz da şiirin sanat tarafına yer vermeli. Kelimeleri iyi seçmeli. Kafiyelerin kulağa hoş gelmesine, çok tekrarlanmamış kafiyelerden olmasına dikkat etmeli. Kıvrak, seçkin bir Türkçe ile yazmalı. Biraz itina ederseniz bunları yapabilirsiniz.

Bay Ayhan Üstünel:

— Daktilo makineniz bozulmuş. Şiiriniz çok güç okunuyor. Güzel şeyler var. Fakat şekil çok bozuk. Lisana da ehemmiyet vermiyorsunuz. Tekrarlanan cümlelerden ibaret mısraların kafiyelerini bulamadım. Kafiyesiz, vezinsiz şiirler yazanlar da var. Fakat sizin tarzınız bu değil. Siz şekil güzelliğine de dikkat etmelisiniz.

Bay Niyazi Özzamir:

— (Sanatım, seni gördüm!) isimli şiirinizi okudum. Hoş mısralar var. İlk mısraınız, filozof Rıza Tevfiğin:

İsmini bilmezdim, fakat tanıdım

Mısraını hatırlatıyor. Belli ki onun tesiri altında kalmışsınız. Kıtaların bazılarında kafiye bozuklukları var; bazı mısralarda şivesizlikler göze çarpıyor:

Meselâ: «Bir dem boş gönlümü taşarak gördüm». denmez, değil mi? (Taşarken) demeli. Bu şiirinizi çok sevdiğinizi söylüyorsunuz. Öyledir. Şairler, eserlerini öz çocukları gibi severler. İnsan, kusurlu da olsa, kendi çocuğunu sever. Fakat sanat eserleri, bizim olduğu kadar başkalarının da olsun diye yazılır. Onun için bu eserlerde mükemmellik aranır.

Bay Ayhan Üstünel:

— Şiirinizi ve mektubunuzu bulamadım. Hangi sayıları istediğinizi yazınız. Halkevinde Çınaraltıyı bulursunuz, çünk biz gönderiyoruz. Hikâyenizi okuyamadım. Daktilo makineniz çok bozuk, okunmuyor. İsterseniz, okunaklı bir şekilde yazdırıp bize tekrar gönderiniz.

Bay Adnan Salih Yücebaş:

— (Çanakkalede yatanlara) isimli manzumenizin ilk beyti güzel. Son tarafları Mehmet Âkif'in Çanakkalesini andırıyor. Başkalarının tesiri altında kalmak, yeni yazmıya başlıyanlar için zaruridir. Böyle birçok tesirlerden bir terkip ortaya koyarak kendi şahsiyetimizin damgasını vurduğumuz zaman hakiki bir sanat eseri meydana koymuş oluruz. Fakat şahsiyetimizin damgası üzerinde bulunmak şartile.

Bay A. Kayadibi:

— (Hasretlik) isimli şiirinizin bir defa adı doğru değil. Hasret kelimesi esasen isim olduğu için, isimleri sıfat yapmıya yarıyan (lik) eki bu kelimeye gelemez. Hasret, sizin anlatmak istediğiniz hasretlik demektir. Vâkıa, bazı halkın kullandığı yanlış sözler vardır ki gramerce kusurlu olsa da yine doğrudur. Fakat bu onlardan değil. Şiirinizdeki duygularınız temiz ve samimî. Fakat daha bunun bir sanat eseri olabilmesi için olgunlaşmanız lâzım. Bunun için de en iyi çare az yazmak, çok okumaktır.

TÜRKÜ

Bağımda çiçekler açsa düremem,
Yaralı gönlüme merhem süremem,
Yârimden başkasın artık göremem.

«Ötme garip bülbül gönlüm şen değil»
Neydem yârsız bağı bir gülşen değil.

Bağıma, bahçeme türlü türedi,
Toprağını oydu derken üredi,
Genç emellerimi karlar küredi.

«Ötme garip bülbül gönlüm şen değil»
Neydem yârsız bağı bir gülşen değil.

«Özkul» unum yârim seni ararım,
Gece yıldızlara derim: sorarım,
Düşümde görürüm gündüz yorarım.

Seni bulam yalnız dağlar yol olsun.
Âşığın kapında yeter kul olsun.

Eğinli: Âşık ÖZKUL

YAR YÜZÜNÜ GÖRMEZ OLDUM

Esen yele katılalı,
Ben bu yola katılalı,
Gönlüm ele satılalı;
Yâr yüzünü görmez oldum,
Aşk gülünü dermez oldum.

***

Her yollardan geçe geçe,
Her illerden göçe göçe,
Her sulardan içe içe,
Yâr yüzünü görmez oldum,
Aşk gülünü dermez oldum.

***

Dosta selâm salmayalı,
Dost selâmı almıyalı,
Hasret kalbe dolmıyalı;
Yâr yüzünü görmez oldum,
Aşk gülünü dermez oldum.

***

Yüce dağlar aşa aşa,
Gidiyordum coşa coşa,
Gurbet elde koşa koşa,
Yâr yüzünü görmez oldum,
Aşk gülünü dermez oldum.

Tahir Kemal ÖZCAN

ÇINARALTI

SAYI: 140 — CİLT : 6
ABONE :
Seneliği: 1300 — Altı aylığı 650
Üç aylığı: 325 kuruş
Fiatı : 25 Kuruş

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON
Telefon: 22129

27 MAYIS 1944
İDARE :
İstanbul, Ankara caddesi No. 47
İHTAR :
Gönderilen yazı ve resimler neşredilsin, edilmesin geri verilmez.

Kapak Resmimiz

Bu sayıda :

19 mayıs nutku
Orhan Seyfi ORHON

Sadelik ve konfor
Dr. M. H. AKANSEL

İki beste
Fuat Hulûsi DEMİRELLİ

Eyüp
Feyzi HALICI

Bozkırlardan hayat fışkırıyor
M. Kemal ÖZGÜR

Türklerde yaratma kabiliyeti
Dr. İzzeddin Şadan

Millî şefimizin gençliğe hitabı
Çınaraltı

Toroslarda
Rıza YALGIN

Üsküdar Amerikan Kiz kolejinde
Foto Burhan TAN

Son hadımlar
Adnan GİZ

İnsan torpil

* *

Eczacı mektebinde bir saat
Foto Burhan TAN

19 Mayıs Nutku

Orhan Seyfi ORHON

Bir milletin iyi talihini her zaman yüksek şahsında bulduğumuz İsmet İnönü, eşsiz bir terkip ve tahlil kudreti taşıyan hitabesile gençlere tutacağı yolu aydınlattı. Hiç kimsenin, onun kadar bu millete yol göstermiye hakkı yoktur. Vatansever İsmet İnönü, diplomat İsmet İnönü, asker ve kumandan İsmet İnönü, mütefekkir ve hatip İsmet İnönü, devlet adamı ve Millî Şef İsmet İnönü birbirinden daha üstün vasıflar taşıyor. Ona inanırken, Türk milletinin iç ferahlığını duyuyoruz. Disiplinli bir cemiyet olan Türkler, pek çocukça taşkınlıklar yapanlardan utanarak, o gün, bir babanın oğluna verebileceği öğütlerin en doğrusunu ve en güzelini dinlediler. Türk gençliğinin vatanseverliğine inanıyorum. Müvazenesizlerin, delilerin, şahsî ihtiras sahiplerinin ne tesiri olabilir? En korkunç tehlike ve nifaklar içinde bile doğru yolu seçmek kabiliyetiuden mahrum olmıyan gençlik, kendisine en büyüğünün apaydınlık gösterdiği istikamette yürüyecektir. Sanki bir harb ortasında değilmişiz gibi yurdumuzda emniyet içinde yaşamamızı ancak o en büyüğümüze bağlılığımıza borçlu değil miyiz? Millî bir devlete sahip olmak bahtiyarlığını tattığımız şu sırada, millî birliğimizi bozacak şahsî bir politika takip edenlerin fikirlerini, ne şekilde olursa olsun bir hıyanet sayarız. Ben, zannediyorum ki, bu kıratta adamlar aramızda ciddî taraftarlar bulamazlar. Onlara kapılanlar da bu şahsî fikirlere değil, Anayasamızın prensiplerini hararetle müdafaa ediyor sandıkları sözlere kapılmışlardır.

Bu nutkun ateşli ve ışıklı kelimeleri artık hiç kimsenin zihninde tereddüde sevkedebilecek bir gölge bırakmamıştır. Açıklık ve katiyetin ifadesi olan bu hitabeden sonra hepimiz ne yapacağımızı her zamankinden daha iyi anlıyarak tam bir emniyet ve huzur içinde vazifelerimizle uğraşacağız. Birbirine karışacak fikirler ve prensipler kalmamıştır. Bu nutkun yeniden izah ve tefsire muhtaç cümlesi yoktur. Sınırlar katiyetle çizilmiş, hedefler gösterilmiştir. Bu nutkun dışında kalan taşkınlıklara artık sadece hıyanet adı verilebilir. Türk milliyetçiliğini birbirine uymıyan birkaç türlü mânada anlıyanlar tereddütlerini bununla giderdiler. Münakaşa mevzuları bitmiştir. Hiç kimse bu açık prensiplerin üzerinde ötekini ret veya itham edemez. Bence, bu nutukta asıl içimizi dolduran ferah da buradan geliyor!

Orhan Seyfi ORHON

MİLLİYETÇİLİK DERGİLERİ

146

MİLLÎ KÜTÜPHANE ANKARA

Dr. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

SADELİK VE KONFOR

ŞEHVETİ KAMÇILIYAN MEDENİYET - TAFRA SATMAK - BAHARAT HARPLERİ - AMERİKANIN ALTINLARI İSPANYOLLARIN AHLÂKINI BOZDU - BİR KÂSE AYRANI YOK İÇMEĞE...

Âhir zaman filozofu Henri Bergson, 1932 de yayınladığı (Ahlâk ve dinin iki kaynağı) isimli eserinde, sadelik hakkında şu güzel fikirleri yazmış: (Eğer biz işi tabiata bırakmış olsaydık (tenasül içgüdüsü) nün pek çabuk hakkından gelirdik. Halbuki kuvvetli ve fakat fakir olan bu duygunun etrafında, gittikçe artan, aynı cinsten birtakım ihtisaslar daha uyandırdık. Bunların çeşitliliğini ve perdelerini o kadar zenginleştirdik ki, her hangi bir tele vursak aynı nağmeyi alıyoruz. O kadar ki, bu, bir (sabit fikir) haline geldi. Tenasül duygusu, muhayyile vasıtasile durmadan gıcıklanıyor. Bizim bütün medeniyetimiz, şehveti kamçılıyan bir şekil almıştır. Kadın, eğer isterse, bunu değiştirebilir.

Kadın, şimdi bir zevk âleti halindedir. Eğer, kadın, hakikaten erkeğe müsavi olmak isterse, bu hal değişir. Böyle bir değişiklik olursa, o zaman, hayatımız daha ciddî ve daha sade olacaktır. Erkeğin hoşuna gitmek, ve dolayısile kendi kendinin hoşuna gitmek için, kadının süse, lükse düşkün olmasına lüzum kalmıyacaktır. O zaman daha az israf olacak, ve dolayısile, daha az haset olacaktır. Lüks, konfor (rahat yaşamak), zevk, birbirine pek yakın şeylerdir, fakat birbirine bağlı değildirler. Biz, konforu elde edince, buna zevk ve sefayı da eklemek istiyoruz. Zevk ve sefayı elde edince, bu sefer, üstelik lüksü de arıyoruz. Bu, bir zekâ oyunudur; lüksün, sadece, zevkten daha pahalı olmasına; ve, zevk u sefanın da, sadece, konfordan daha pahalı olmasına bakarak, sanıyoruz ki, lüksü elde edersek daha mesut olacağız. Hakikat şudur: insan, konforu, lüks aşkına ister; çünkü, elde edilemiyen konfor, insana bir lüks gibi görünür, ve insan, bunu elde etmiş olanları taklit ve onlara müsavi olmak ister. **Tafra satmak! İşte insanların ilk duygusu.** Ne kadar yemekler vardır ki, ancak pahalı oldukları için makbuldür. Medenî milletler, asırlarca müddet, gayretlerinin büyük bir kısmını baharat elde etmek için sarfettiler. Yelkenli gemi devrinde, o kadar tehlikeli olan pek uzak deniz seferlerinin gayesinin bu baharatı elde etmek olmasına şaşılır. (İlâvem: tarihte baharat harbleri meşhurdur). Binlerce insan, canlarını bu uğurda tehlikeye koydular. İnsanların bütün şecaatleri, enerjileri, maceracılıkları, karanfil, tarçın elde etmek için israf olundu. Halbuki, bugün, köşe başı bakkalından bu baharat kolaylıkla ve ucuzca satın alınalıberi, hiç kimse artık baharatla meşgul olmuyor) (6 ncı bası, s. 324/328).

Tafra satmak, başkasında bulunmıyan şeyi giyinmek isteği, işte, birçok Türk ailelerini mahveden hal. Bu bizim, en fena yaralarımızdan biridir.

Bize bu dert Osmanlı devletinden miras kaldı. Osmanlı devleti, uzun yıllar, komşu devletlerden haraç aldı: senede elli bin düka altını kadar. Şimdiki para ile, aşağı yukarı, iki yüz milyon lira eder. İşte, bu hazır para, o batınların ahlâkını bozdu. Onları süse, sefahete, tembelliğe alıştırdı. İnsanlar ise, ancak (ıstırap) mektebinde yükselirler. Bilmem kim: (Amerikanın altınları İspanyolların ahlâkını bozdu) demiş. Onun gibi, haraç ta, Osmanlıların huyunu bozdu. Biz, büyük şehirlerimizde, hâlâ bunun tesirinden kurtulamadık.

Biz, şimdi, fakir bir milletiz. Bizim, süse, şatafata, lükse, sefahete, 100 liralık kadın iskarpinine, iki bin liralık kürke harcanacak on paramız olmaması lâzımgelirdi. Eğer, biz şuurlu, yurtsever, ciddî bir millet isek böyle hareket etmemiz icabeder. Japonyanın nasıl yükseldiğini merak edip tetkik edince şu nokta, bilhassa, dikkatimi çok çekti: Japonyada, kadınlarda mücevher takınmak, kürk giymek âdeti olmaması, hattâ, en zenginlerinde bile. Japonyada, kadın eşyasının da standardize (aynı şekilde) olması.

Bütün milletçe süsten, lüksten, şatafattan, tafracılıktan vazgeçebilirsek, yükselme yolunda pek mühim ve ciddî bir adım atmış oluruz, ve başka milletler de, o zaman, bizi beğenir. Şimdiki gidişimizle, başka milletlerin, içlerinden, bizim için, şöyle düşünmeleri haksızlık olmaz: (Bir kâse ayranı yok içmiye, atla gider.....).

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

★

SEÇME SÖZLER:

★ Kendi yüreğini başkalarına açan onlarınkini de açmış olur. P. Quesnel

●

★ Sevmek, başkalarının saadetinde kendi saadetini bulmaktır. Leibnitz

●

★ Bir sefih kadar aşktan uzak kalmış kimse olamaz. Lacordaire

●

★ Kafa istediği kadar ileri gitsin, kalbin gidebileceği kadar uzağa asla gidemez. Confucius

14

İKİ BESTE

I.

Çam gölgesinde örgülenen bir cıvıltıya
Bülbüller işliyor gibi dal dal nakış, oya,
Şehnaz da buselik üzerinden geçip saba,
Bir yaz sabahı ruhumun ufkunda çağlıyor.

II.

Gün döndü, yaprak inledi, mahzunlaşıp hava.
Bir hıçkırık bütün koru, çığlık bütün ova.
Uşşaka suzidil bu derinden gelen neva.
Hicran, hazan ve akşam, üç âvare ağlıyor.

Fuat Hulûsi DEMİRELLİ

◆ ◆

EYÜP

— Y. Ziya Uğur kardeşime —

Bu ne heybettir, delice,
Bu ne heybetli şan Eyüp.
Mavi köpüklü Halice,
Bakışın semadan Eyüp.

Itır, ufkunda her seher,
Başka iklimlerden eser.
Dalgalı yüzün gülümser,
Bir mavi aynadan Eyüp.

Boy boy tüten üç beş selvi,
Bir âlem çizer uhrevî.
Sönsün bu yokluk alevi,
Gün içre çalkalan Eyüp.

Hangi uğultuyu dinler,
Halka halka güvercinler.
Tanbur mudur neden inler,
Yüreğinde zaman Eyüp.

Şu dalda kaç gül açmıştır,
Kaç göz şu yoldan geçmiştir.
Kaç ben, hayatı içmiştir,
Şu bakır kurnadan Eyüp.

Satvetinin eksik, nesi,
Ufkun bir zafer kubbesi.
İlk fethin sende türbesi,
Sende, Eyüpsultan Eyüp..

Feyzi HALICI

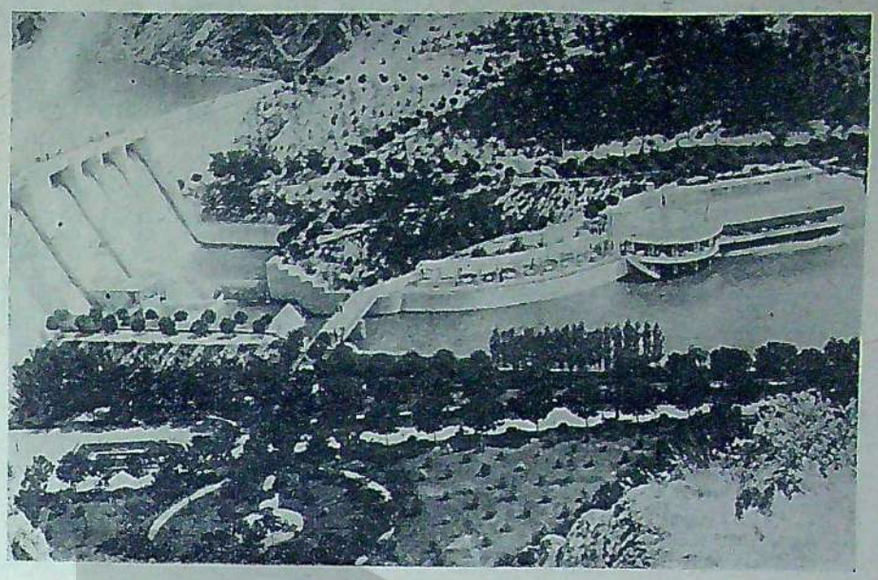

Ankara Çubuk barajı

BOZKIRLARDAN HAYAT FIŞKIRIYOR

Senelerce susuz ve çorak kalan Anadolu toprağı... Arabistan yaylâlarından farklı olmıyan bu bozkır şimdi neşe ve ümran kaynağı oldu. Yukardaki resimler bunların canlı misalleridir. Sarp ve yalçın dağlar arasından süzülerek gelen sular, bozkırı âdeta cennete çevirdi.

Gözlerimiz bu manzara karşısında sevinçli yaşlarla yaşarıyor. Vatanımızın ve sevgili yurdumuzun başşehrinde bu manzaraları görmek, insana bambaşka bir zevk veriyor. Şimdi de (Gençlik parkı) bütün yurt çocuklarının gezip eğleneceği bir yer olmuştur. Üzerinde nazlı nazlı sallanan kotralar, bu sevimli ilkbahar günlerinde İstanbulu hatırlatıyor. Bilhassa köprüsü, şirin Ankaraya ne kadar güzel bir manzara veriyor değil mi?... İnsan bu manzara karşısında âdeta duygulanıyor, seviniyor ve neşeleniyor. Sevgili yurdumuzun ümrana kavuşması bizleri olduğu kadar tabiati de güldürüyor.

Mehmet Kemal ÖZGÜR

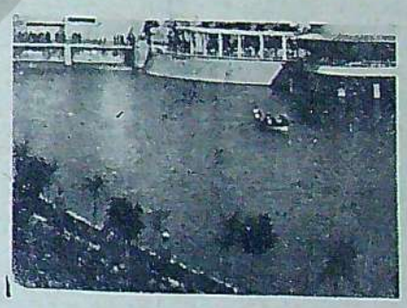

Barajda sandal gezintisi

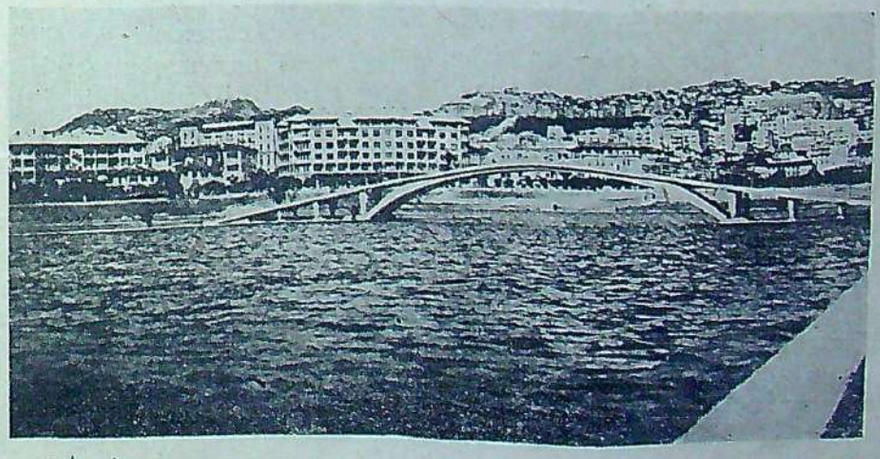

Ankara Gençlik parkındaki köprü

Türklerde Yaratma kabiliyeti ve orhon abideleri

— Psiko patolojik tahlil —

Dr. İzzettin Şadan

«Birçok münasebetlerden dola-
akvam-ı cihan arasında bazan vi-
ve bazan nifak olagelmiştir. A-
«ralarında münaferet bulunan akvam
«birbirine birçok kusurlar isnat eder
«durur. Hele akvam-ı Türkiye müna-
«sebat-ı harbiyede bulunduğu kavim-
«ler ile bir medeniyette, bir mezhepte
«bir lisanda olmadıkları için bunlar
«ve onlara takliden birçok kavimler
«nazarında birtakım kusurlarla it-
«ham edilmişlerdir..... Şu mukadde-
«meyi bahsetmemize sebep Türklerin
«medeniyetten mahrum âdeta tahribi
«bilâda memur bir heyet suretinde
«gösterilmesine mukabil bunların tâ
«Kurun-u ulâdanberi mütemeddin ol-
«duklarını ispat edecek bir âbide-i ta-
«rihiyeye yol açmaktır».

Necip Âsımın «Pek eski Türk yazısı» ismi altında 1327 de ikinci defa olarak neşrettiği bu satırları buraya almış olmamın sebebi, o zamanki sebep ile aynıdır.

Kavimler tetkik edilirken antropoloji mütehassısları evvelâ o kavmin vücut yapısını tetkik eder ve onu insan zümreleri noktai nazarından tasnif ederler. Sonra da o kavmin kültür vaziyetini tespit ederler. Kültür tespit edilirken de birçok şemalar mevzuubahis olur. Yazı meselesi bunlardan biridir.

YAZININ EHEMMİYETİ:

İngilterede antropoloji ilminin bânisi addedilen meşhur Tylor diyor ki: «Okuma ve yazmayı pek küçük-
«lükte öğrenmek itiyadında olduğu-
«muzdan bu iki şayanı hayret sana-
«tın medeniyet hayatında işgal ettiği
«mevkii pek o kadar idrak edemiyo-
«ruz (1).

«Yazının ihtirai insanlığı bar-
«barlıktan medeniyete ileten büyük
«kalkınmayı teşkil eder. Yazı ihtira-
«ının ne geniş bir tesir icra ettiğini
«anlamak için bugün yazısız yaşıyan
«kavimlerin haline bakmak kâfidir.
«Binaenaleyh hâleti iptidaiye ile me-
«deniyet arasındaki haddi fasılı tah-
«dit için yazıyı esas olarak almak doğ-

(1) Tylor-Anthropology (Thinkers Library vol I S: 133).

Gülek'n âbidesinden Orhun yazısı ile yazılmış bir kitabe

«ru bir görüştür. Zira, bu görüş tari-
«he, kanunlara ve ilme bir devam hali
«verir» (2). Yazının, kavimlerin kültürü üzerinde olan tesiri klâsik olduğundan ısrar etmiyorum. Fakat kültür kelimesinin mâna ve şümulü nazarı itibara alınırsa meseleyi tavzih ve Türk tezini kuvvetlendirir.

TABABETİ ASABİYE VE YAZININ DOĞUŞU:

Tababeti asabiye sahasının lâyemut üstadı Pierre Marie 1906 da, «Ziyaı kelâm» (Aphasie) denilen konuşamamazlık hâleti maraziyesini tenvire çalıştı. Broca tarafından ileri sürülmüş ve klâsik olmuş bir nazariye mevcuttu:

Broca nazariyesine göre aphasie hali, insan dimağının son fasındaki cephi «üçüncü telfif» denilen telfifin «ayak» kısmı ismi verilen nahiyedeki bir âfetten ileri gelir (kan oturması, teleyyün ilâh gibi). Son dimağ fasındaki bu üçüncü telfifin ayak kısmına bu sebeple «konuşma merkezi» denilmiştir. Broca'ya göre bu merkez «vehbî» dir, yani, anadan doğma mevcuttur. İşte Pierre Marie buna itiraz etti ve «İnsanda anadan doğma konuşma merkezi var mıdır?» mevzuunu ileri attı. Üstadın bu görüşü tababeti asabiye sahasında büyük itirazlar kopmasına ve bilhassa o zamanların üstadı mahiyetinde olan Deperine'in pek şiddetli tenkidatına yol açtı.

(2) Tylor-Anthropology (Thinkers Library vol I S: 142.)

Nazariyesinde ısrardan hiç geri durmıyan Pierre Marie ise, mütareke senelerinde dünyada büyük bir alâka uyandıran bir dersiyle tekrar meseleyi ele aldı ve bu sefer, uzun senelerin verdiği tecrübe ve müşahedelere istinaden o da klâsikler arasına girdi ve nazariyesini kabul ettirdi (3).

Meselenin ehemmiyetine binaen Pierre Marie'nin muavini olan Foix'nın bu tez hakkındaki hülâsasını zikredeyim: (4).

«Önceden teşekkül etmiş konuş-
«ma merkezleri var mıdır? İlk ham-
«lede bu sual biraz garip görünür.
«Zira eğer bir merkez yoksa konuşma
«nasıl kabil olur? Fakat düşünülün-
«ce insanın içine bir şüphe düşer.
«Konuşma nedir? Sedalar, basarî intı-
«balar, ağız — bel'um — hançere
«cihazına ait hareketler. Hususî bir
«merkeze lüzum var mı? Vâkıa bu
«uygun bir faraziyedir. Fakat elzem
«bir faraziye değildir. Belki müşterek
«merkezler kâfidir. Afazi (konuşama-
«mazlık) ta, nispeten yalnız başına
«görülen bir şekil varsa o da alexie
«(okuyamamazlık) dır. Halbuki ev-
«velden teşekkül etmiş bir okuma
«merkezi hakikate uygun mudu-
«Bu ise gayri kabil görünüyor. Zir
«daha yüz sene evveline gelinciye k
«dar bile okuma bilen bir insanın k
«men bir istisna teşkil ettiği tahati
«edilirse bir okuma merkezi olduğ
«nu kabul etmek her halde garip g
«rünür. O zamana kadar (dimağc
«bu gibi merkezler hiç bir şey için
«evvelden teşekkül etmiş bulunuy
«lardı? Yoksa o zamana kadar dima
«da lüzumsuz kalmış olan bir nahiy
«de bu kadar kolayca mı bu merk
«ler teşekkül ediyordu? Bu da
«az muhtemeldir. Okumanın
«lıca unsurunu teşkil eden (harfl
«şekillerini takdir etmek) hâdises
«her zamanki bir gözle tanımak

(3) Questions Nevrologiques d'actua (Pierr Marie) (Dimağın anadan doğma nuşma merkezleri var mıdır?)

(4) Semiologie Nevreuse-Afhasie ix).

«linden pek farklı addetmemek daha «mantıkî olur. Yazının tahlili de da«ha az telkinkâr değildir. Biliyoruz ki yazı üç merhaleden geçmiştir».

«İdeogrammes merhalesi ki bun«da herşey şematik bir resim ile ifa«de olunmuştur (Hyerogliph). Sonra, «Phonetique syllabique merhalesi «gelir. Tek heceli bir şeyi bir cismi «temsil eden bir hiyeroglif bir he«ceyi temsil etmiye başlar. Meselâ «Mısırlılarda ekmeğe Ta derlerdi. «Binaenaleyh ekmeğin hiyeroğlifi «Ta hecesini temsile başladı.

«Nihayet Phonetique alphabeti«que merhale gelir. Bunda sesli harf «iptidaî hecenin yerine kaim olur. «Ta, T olur.

«İşte, bütün bunlarda evvelden «teşekkül etmiş bir şey yoktur. Bir «merkezin tabiî işini gösteren bir «spontaneité yoktur. Yalnız asırların «sa'i batîsi mevcuttur.

«Eer asırların bu bati saînin te«kâmül ile yazıyı ve dimağda yazı «merkezini doğurduğu kabul edilmiş «olsa bile bu merkez, kendilerini hiç «kullanmamış olan bu kadar okuma «yazma bilmiyen batınlar boyunca «nasıl intikal edebilir?»

(Foix)

Gayem, yazının tekâmülünü tetkik olmadığından bu bahsi artık kapatacağım. Ancak bir noktada ısrar etmek istiyorum. O da şudur:

«Tylor, yazının tekâmül ve şekil değiştirmesinde Çinlilerin yazısını ele alarak, Çinlilerin yazılarını kendi dillerine göre uydurmuş olmalarını «eski Çinin ibda' dehasına» atfediyor. Binaenaleyh, bir yazı şeklini kendi dilini uydurma hâdisesi, insanın yapmıya muktedir olduğu en kuvvetli ibda' ve ihtiralardan birisini teşkil eder demekle iktifa edeceğim.

İSTİDLÂL VE İSTİHRAÇLAR:

Bir taraftan antropolojiye, diğer taraftan klâsik tababeti asabiyeye istinat eden (Yazının tekâmülü ve ruhî ehemmiyeti) mevzuası bizi, şimdi artık Türklerin en iftihar edebilecekleri bir vâkıayı zikretmeme vesile olacak, o da:

Türklerin sırf kendilerine has bir yazı sistemine (Orhun kitabe) lerine malik olmalarıdır.

Orhun kitabeleri sırf Türklere hâs bir yazı şekli kullanmış olmaları itibarile Türklerin «ibda' dehâsına» delâlet eder. Zira dünya üstünde bizzat kendi dili için elifba kurmuş diller pek azdır. (Mısırlılar, Fenikeliler, Yunan, Lâtinler, Çinliler ilâh...) Türklerin de yazı muhterileri arasında yer almaları ve binaenaleyh bundan istihraç olunacak bilûmum psikolojik kabiliyetlere istihkak kesbetmeleri gerektir.

Orhun kitabeleri aynı zamanda Türklere karşı daima ileri sürülen «yüksek medeniyetin tesiri altında kalmak, taklitçilik» ithamını da kökten ortadan kaldırır. Zira eğer Türkler etraflarında bulunan ve medeniyetçe yüksek addedilen kavimlerin körkörüne tesiri altında kalmıya müstait bir kavim olsalardı (daha ilmî tâbirle psikolojileri taklitçi olsaydı) Orhun kitabeleri gibi sırf kendi konuşma tarzlarına uygun bir yazı sistemi ibda' edemezler ve Çin yazısını almıya mehkûm kalırlardı. (Meselâ Japonlar için bu vaki olmuştur. Japonlar Tylor'un iddiasına göre Çin yazısını kendi dillerine göre âyarlamışlardır). Fakat Türkler hiç de böyle yapmamışlar, Çin yazısına hiç de benzemiyen ve (elifbayı) ihtiva eden bir şekil yaratmışlardır. Çin yazısını bilmemiş olmalarına ihtimal yoktur. Çünkü kitabelerin bir kısmında bu yazı da görülüyormuş. Fakat kendi millî benliklerini idrak etmiş bir kavim olan Türkler kendi yazılarında sebat etmişlerdir.

Orhun yazısının (orijinal) olmasından da şüphe edilemez. Bunun en büyük delili bu yazının uzun müddet okunamamış olmasıdır (yani tamamen nev'i şahsına münhasır kalmıştır).

Orhun yazısının mânası bizi daha derinlere, Türklerin ibda sahasındaki daha esaslı muafakiyetlerini tanımaya götürür. Bu da (yazı ile matbaa) arasındaki münasebettir.

Tylor diyor ki: «Çin yazısı, şe«killerinin fevkalâde mütehavvil ol«ması itibarile müteharrik hurufatla «tabedilmiye elverişli değildir. An«cak On birinci asırda Çinlilerde «matbaa bulunduğuna ait elde delil«ler var. 14 üncü asırda müslüman «müellifleri Çinde matbaacılıktan «bahsediyorlar. Belki matbaacılık «Avrupaya onlar vasıtasile gelmiştir.

Rus müzelerinin birinde Türk matbaa hurufatına ait harfler bulunduğunu biliyorsam da ihtisasım haricinde bir mevzudan bahse lüzum görmüyorum. Diğerleri arasınlar.»

AKTÜALİTE:

İRAN KRALİÇESİ

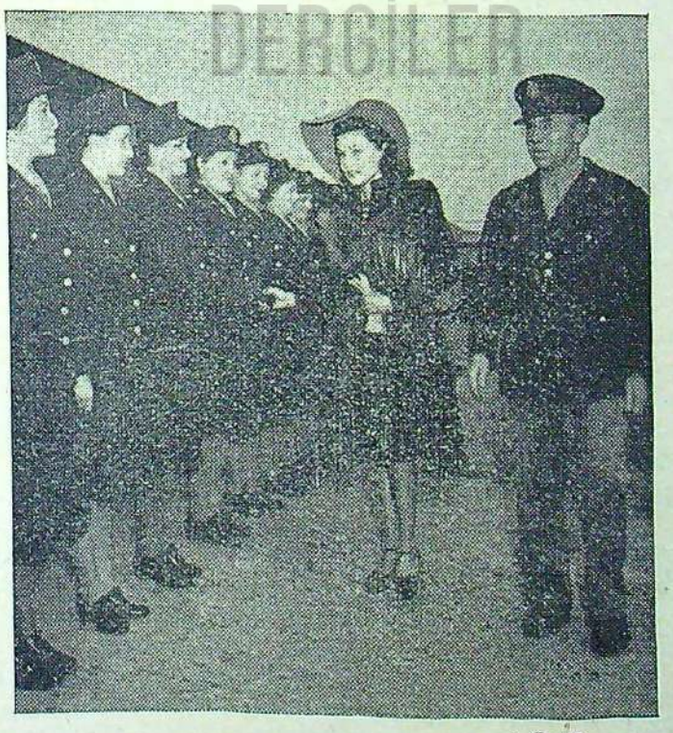

İran kraliçesi Fevziye, Tahran civarında bulunan Amerikan ordusu hastabakıcılarını teftiş ediyor İran körfezi Amerikan kuvvetleri komutanı General Doonald H. Cannolly kraliçeye refakat etmektedir. Bilindiği gibi kraliçe Fevziye, Mısır kralı Farukun kız kardeşidir

BATIRILMIŞ BİR GEMİDEN İSTİFADE

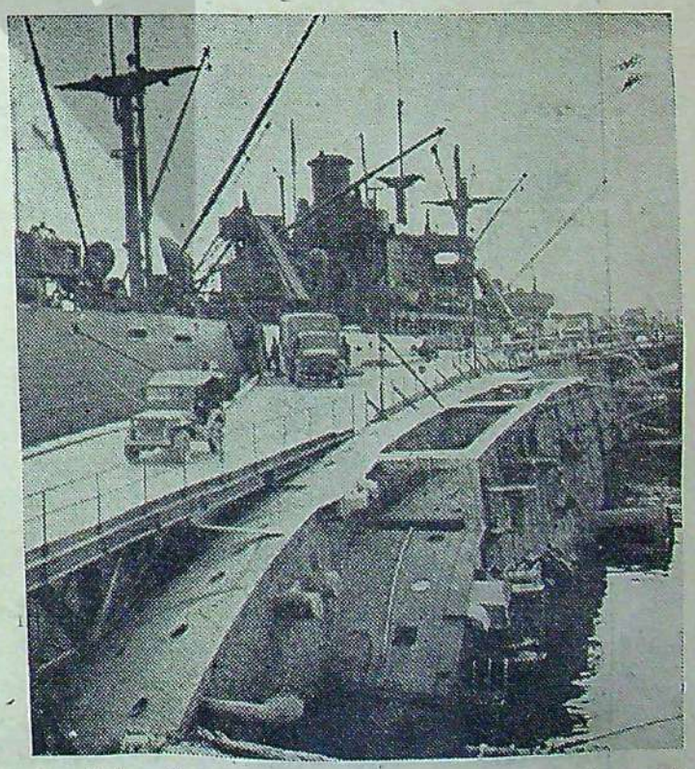

Amerikalı mühendisler tahliye sırasında batırılmış bir gemiyi duba makamında iskele inşasında kullanılmaktadırlar. Almanlar Napoliden çekildikleri zaman terkettikleri bu vapurlar en ağır harb malzemesinin tazyikine tahammül edebilmektedir.

MİLLÎ ŞEFİMİZİN HİTAB

SEVGİLİ EVLÂTLARIMIZ! BU GÜZEL BAYRAM GÜNÜNDE BANA YURDUMUZUN KÖŞELERİNDEN BAYRAK, SINIR BOYLARINDAN TOPRAK GETİRDİNİZ. DEĞERLİ ARMAĞANINIZA TEŞEKKÜRLER EDERİM. SINIR TOPRAĞI GİBİ AZİZ OLUNUZ.

NUTUKTAN PARÇALAR

Prensiplerimiz ve Türk milliyetçisi olmak imkânı

Aziz vatandaşlarım!

Cumhuriyet, memleketin içerdeki yaşayışında ve dışarı ile münasebetlerinde açık ve dürüst hatlarla ülküsünü tayin etmiştir. Vatandaşlarımızın ve yeni yetişen nesillerimizin yüreklerini aşkla dolduracak prensipler, temel olarak alınmıştır. Devletimizin hüviyetini teşkil eden esas vasıflar, uzun felâket asırlarının tecrübe mahsulü ve gelecek asırların en feyizli gelişme prensipi olarak bulunmuştur. Milliyetçi Türkiye, anayasanın tarif ettiği Türk vatandaşına, vatansever bir Türk mi olmanın bütün imk vermiştir. Devletim bir devlettir. Bütün lerle iyi ve samimî betler beslemek millî menfaatler ülküler üzerinde ku bir müessesedir. Ke de yapıcı, iyi niyet bütün vatandaşları rici, uzlaştırıcı ve tırıcı bir zihniyetti diye tanınmış olan daşlar, her Türk va gibi, kanunun bütü yesine ve bütün haklarına sahiptirle dan başka Türk ki çinde yetişerek Tü yetçisi olmak isti

GENÇLİĞE

Türk milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ülkülü ve vatan fikirli olarak birbirine dayanan sağlam bir millet olması, erişilmez ve yanlış bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu, elle tutulur ve gözle görülür neticelerile tamamile anlıyoruz. Şimdi insaf edin. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da ırkçıların milleti bin bir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine cemiyeti kaptırır mıyız?

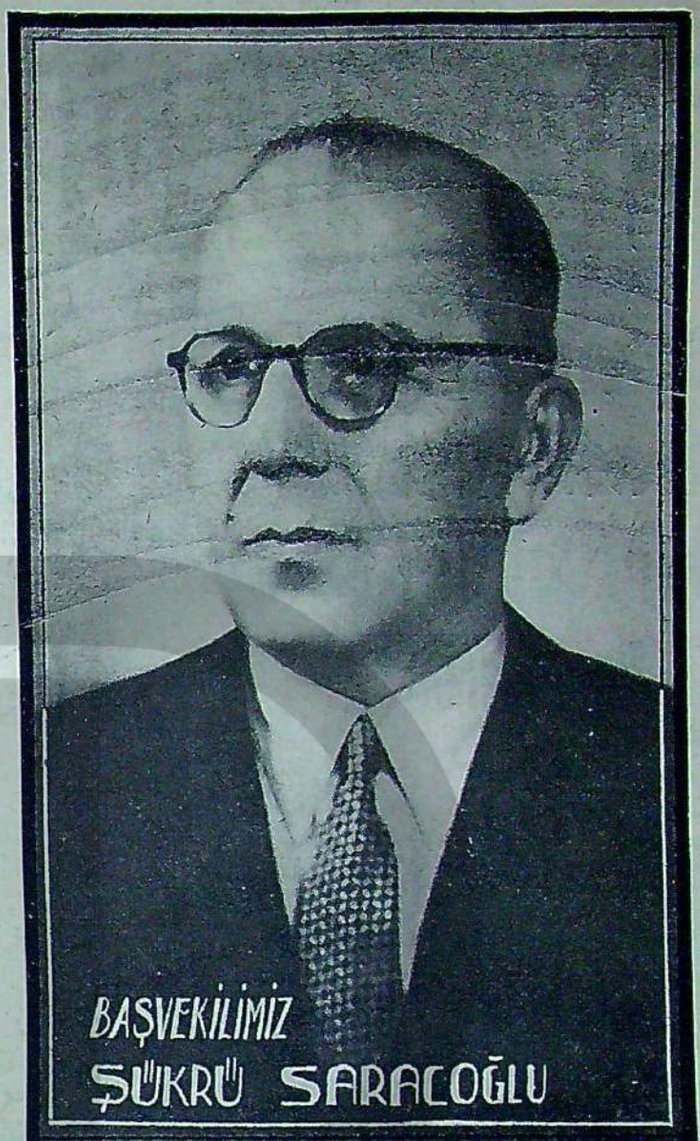

BAŞVEKİLİMİZ
ŞÜKRÜ SARACOĞLU

MAARİF VEKİLİMİZ
HASAN ALİ YÜCEL

vatandaş için imkân kapıları açıktır.

Irkçılık önderlerinin faciaları

Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde ırkçılık prensipinin düşmanıyız. Memleketimizde politika garezleri için uydurulan ırkçılık önderlerinin çok acıklı faciaları, hatırlarımızda canlıdır. 1912 senelerinde Rumelide tutunmak için tırnaklarile kayalara yapışarak son gayretlerini sarfeden Türk erlerine Arnavut Priştineli Hasan ve Derviş Hima ile beraber arkadan hücum tertipliyenlerin Türk ırkçı politikacısı olduğu, Büyük Millet Meclisinde ispat olunmuştur. «Politika icabı» diye tefsir etmekte en ufak bir güçlük çekmiyen bu adamlar, sözlerine inanıp daha büyük bir felâkete uğradığımız zaman yine «politika icabıdır» diyerek yeni bir fesat prensipi yaratmaktan geri kalmıyacaklardır.

Turancılar

Turancılar, Türk milletini, bütün komşularile onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tılsımı bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlerine Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız. Fesatçılar, genç çocukları, ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemiyeceğimizi sanmışlardır. Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır.

Turancılıktan kimler faydalanabilir?

Vatandaşlarıma ikinci sualimi soruyorum. Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiyenin ırkçı ve turancı olması lâzımgeldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdırlar ? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek istiyenlerin Türk milletine hiç bir hizmetleri olamıyacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar, yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midirler? Bunları hüküm olarak kestirmek bugün mümkün değildir. Ama yabancıya hizmet kasdi ve yabancının yakın ilişiği hiç bir zaman meydana çıkmasa dahi hareketlerin, Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancıların faydalanmış olması, söz götürmez bir hakikattir.

TOROSLARDA

Gülek boğazı Gülek kalası Tekir alanı VE Bozantı

Rıza YALGIN

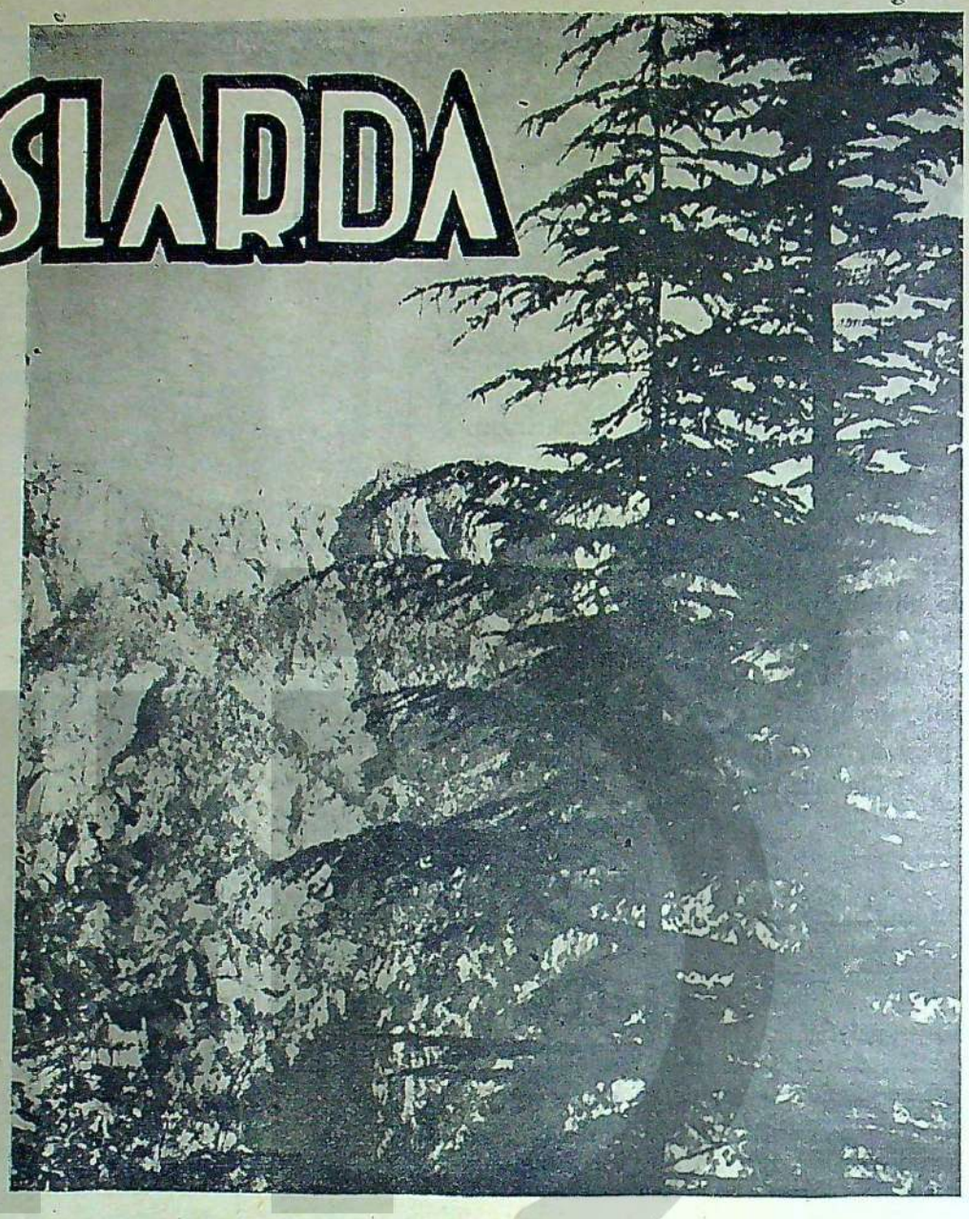

Tekir yaylâsından güzel bir manzara. (Karşı dağlar Hacın dağlarıdır)

1 — Halkın Gülek; Evliya Çelebinin «Külek» Şikârinin «İskenderin kestiği boğaz» dediği bu boğaz; Torosların üstünden şahlanarak Orta Anadoluya yol açan korkunç bir yarmadır.

Şimalden cenuba, Avrupadan Kudüse, Anadoludan Çukurovaya inen, ve bir çok efsaneler yaşatan yolun en dar geçidi olan Gülek boğazının içinden geçen mutlaka her insanın bir kere aklına; [illegible] Dârâlar, Anibal[illegible]nallar, Haçlı ordula[illegible]lay alay buradan geçerken ayak uçlarına basarak savuşmak mecburiyetinde kaldıkları gelir.

Bunlardan başka yakın bir [illegible] bu boğazdan Mısır[illegible] Paşa ile millî sa[illegible] müstevli Fransız orduları bile kırıla kırıla boğazdan korkarak, ü[illegible]perek geçtiklerini de unutmamak lâzımdır.

Çok eski çağlarda «Kilikya kapısı» Haçlı seferleri esnasında «Juda kapısı» İslâmlar arasında «Dârüsselâm» adlarını alan bu boğaza «Gülek yahut Külek» adını Selçuk Türkleri vermiştir. [*]

Araplar bu boğaz için; «Gülekten korkmıyan Allahtan korkmaz». Türkler ise: «İn Mehmet İni, Boğaz; Gülek boğazı» demişlerdir.

Bütün sözler, Toroslardaki bu bağazın tabiî ârızaları ve dehşeti için yeter bir ündür.

Torosun 60 kilometre az doğu kuzeyinde ve Torosların sarp kayaları arasına sıkışmış olan boğazın en dar yeri: 14 metre genişliğinde ve 85 metre uzunluğundadır.

Bu dar geçidin doğusunda; mahrutî bir kaya üzerinde okunamıyacak kadar bozulmuş Lâtince bir hâtıra kitabesi vardır. Bu kitabede yalnız Roma imparatorlarından (Adryen) in ismi okunabiliyor.

Gülek yolu üzerinde: (Mark Orel) in kemeri, İncir Gediği (Patika) kalesi, Zavarcık ve Küçükkale adlarını taşıyan kaleler ile; Mezaroluk gibi meşhur isimler alan eski eserler görülecek ve üzerinde durulacak şeylerdir.

Mezaroluğu doğusundaki dağlarda birçok mağaralara

Kırmızı tabya

Fener tabya

(*) Bu ad: Ağaçtan yapılmış bir ölçü ismidir. (Kile, şinik) gibi eski Türkçede «Göğlek» ise rüzgâr demektir. Yani Rüzgâr boğazı.

da raslanır. Bunlardan bir tanesi kubbelidir ve içinde bir de mezar vardır. Halk buna «Kral kızı mezarı» der. Belki ikinci Kostantinin mezarı bu mezardır.

2 — Gülek boğazının gün doğusunda, Hacın dağının batı köşesinde, Çatalgedik tepesinin ortasında; boğazın 600 metre yukarısında bir adı Lovlun olan Gülek kalesi; meşhur kalelerimizdendir. Kale kuzeyden yani Anadolu'dan gelecek bütün kervanları göz altına aldığı gibi Çukurovadan yukarı çıkacak herşeyi takip edecek kadar hâkim bir yerdedir.

Kalenin küçük varoşu altında ufak bir su pınarı vardır. Halk bu suyun akmıyan ve tükenmiyen bir su olduğuna kanidir. Bay İsmail Habip [**] bu pınar için: «Daha aşağıda kerametli bir su mağarası, in gibi bir yer, bir kucaklık bir koğuk, bir karış derinlikte bir su, memba değil akmıyor, birikinti değil, bitmiyor, bir tencerelik su ki; kazanlarla al, gene o, bir tencerelik su.» diye güzel bir tasvir yapmıştır. Bu su; eski zamanların sanatkârane yapılmış bir sarnıcıdır.

Gülek kalesi; kuvvetli granit taşından yapılmıştır. Temel taşlarının yontuluş tarzları; bu kalenin kale olmadan önce belki prehistorik devirlerde de yine boğazın hâkimi olduğu kanaatini vermektedir.

3 — (1200) rakımlı Tekir alanı veyahut Tekir yaylâsı; Gülek boğazının başından Bürücek yaylasının enginine kadar devam eder bir yayla alanıdır. Buraya, Ramazan oğlu yaylası da denir. Vaktile Ramazanoğlunun sürüleri buralarda da yayılırmış.

Dört çevresi çam ve ardıç ormanlarile çevrilmiş alanın dört dağ arasından başı karlı Kırkpınar dağlarının güneyinde oluşu; bu yaylaya ayrı bir güzellik verir. Alanın güneyi Gülek kalesi, bir nefes borusuna benzeyen dar Gülek boğazı; batısı Gülekten uzanan Bulgar silsileleri, doğusu Çakıt suyu üzerine giden dar vâdilerle çevrilmiş şirin Bozantı ve Bozdağ ile Kızıldağ arasında tabiatin kıskanmıyarak çeşitlendirdiği mütenevvi güzellikler; hava ve buz gibi kaynak sularile bu vâdiler, Torosların gelini gibidir. Kilikya kapısından kurtulan bir insan; bu alana çıktığı anda en büyük bir hürriyet havası teneffüs eder gibi olur, yeni bir yaşayış dönüm noktasına ulaşır.

Bu alanın Hacın ve Bozdağ (Bulgar) yamaçlarında birer muhteşem tabya göze çarpar. Bu tabyalar Mısırlı İbrahim Paşanın Anadoluya hücumu gününden kalmıştır. İbrahim paşanın (1836) tarihinde yaptırdığı bu tabyaların biri Bozantıya giden şosenin iki kilometre sağında «Küçük tabya» adını alır. Tabyanın önü, istihkâmlarla çevrilmiştir. Hâlâ tabyanın içinde küçük tunç havan topları, birçok toparlak gülleler bulunmaktadır.

Kalenin karşı yamacında «Büyük tabya» yahut «Fener tabya» vardır. Halkın Kırmızı kale dediği bu tabyanın caddeye karşı gelen tarafına büyük istihkâmlar yapılmış ve bunların önüne tahminen 7-8 yüz kilo ağırlığında toplar indirilmiştir. Bu topların üzerlerinde, Arap harflerile

(Sonu 15 inci sahifede)

(**) Adana mıntakası Maarif mecmuası, yıl 1, sayı 3.

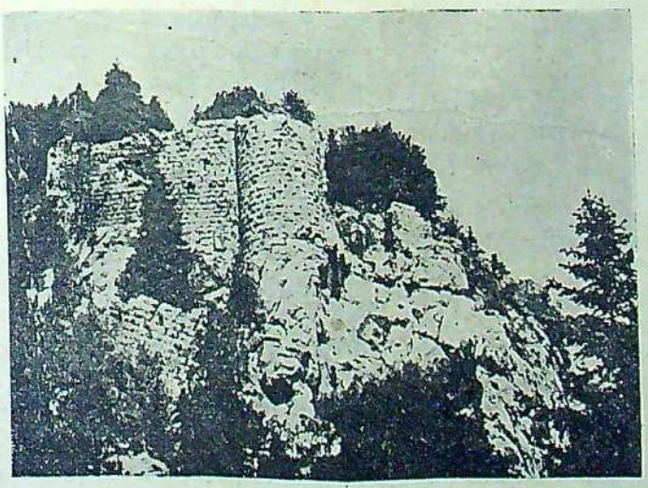

Gülek kalesi

ÜSKÜDAR AMERİKAN KIZ KOLEJİNDE

Ortada mayıs kraliçesi ve nedimeleri

Mektepte, her sene mutat olduğu üzere talebeler arasından seçilen mayıs kraliçesi alkışlarla davetlilerin huzuruna çıktı. İki nedimesile birlikte kendisine ayrılan koltuğa oturdu. Mektebin Türk talebeler birliği reisi bayan Semiramisin çok güzel bir nutkundan sonra spor müsabakalarına başlandı. Ve mayıs kraliçesi spor birincilerine mükâfatlarını dağıttı. Talebeler tarafından oynanan ritmik danslar arasında bilhassa Tiroliyen dansı pek beğenildi ve çok alkışlandı. Mektepte pek iyi yetiştirildiği derhal göze çarpan kızlarımızın intizamı, disiplini, davetlilere karşı nazik ve misafirperver hareketleri takdirlere lâyıktır. Burada Türk kızları iyi bir kültür alıyor ve itina ile yetiştiriliyor. İngilizceyi mükemmel öğrenmekle beraber Türkçe derslere de büyük bir ehemmiyet veriliyor. Diğer mektepteki kızlarımızın seviyesinden hiç bir suretle aşağı kalmamaya dikkat ediliyor. Bu muvaffakiyetlerinden dolayı mektep idare ve öğretmen heyetini harareten tebrik ederiz.

Danslardan: Tiroliyen dansı

Mayıs kraliçesi mükâfatları dağıtıyor

MİLLİ KÜTÜPHANE
154

Esat Mahmut Karakurt

Sokaktan Gelen Kadın

Cumhuriyet refikimizde Esat Mahmut Karakurdun tefrika edilmiye başlanan (Sokaktan gelen kadın) romanı daha şimdiden bir münakaşa mevzuu oldu. 'Tan gazetesinde Ulunay, pek de lehinde olmıyarak bu romandan bahsetti. Tasviri Efkâr refikimizde de Peyami Safa, romanın ve muharririn ismini tasrih etmiyerek yine bundan bahsetti. Onun yazısı da romanın lehinde değildir. Peyami Safa, yazısında : «Daha ilk tefrikalarından sırıtan kara cümle sakarlığı, muhayyile, idrak ve üslûp fıkaralığı bir iki gazetede hemen tenkide uğradı.» diyor. Muharririn bu eserini fazla sürüm endişesile yazdığına hükmediyor. Roman, Amerikan filimlerini hatırlatan bir hareket bolluğu ile, ihtiraslı aşk sahnelerile başladı. Daha ilk tefrikalarda delice sürülen bir otomobile, pek güzel, pek muhteris bir hafifmeşrep kadına, onun hiç tanımadığı bir genci otomobiline alarak kırlara götürmesine rasgeliyoruz. Muharrir, şüphesiz, klâsik roman tarzından ayrılıyor ve bugünkü genç neslin hoşuna gitmeyi düşünüyor. Cumhuriyet gibi Türkiyenin en büyük ve en çok okunan gazetesinde büyük reklâmlarla bu romanın tefrikaya başlanması da onun üzerinde dikkati toplamaktadır. Romanı beğenenler de elbette vardır, onu müdafaa edecekler de bulunacaktır. Bununla beraber en doğru hareket, romanın bitmesini beklemektir. Ancak ondan sonra eser hakkında katî bir hüküm verilebilir. Şimdilik muharririn hissesine düşen muvaffakiyet eseri üzerinde daha ilk tefrikalarda münakaşa mevzuu olacak kadar dikkati toplamış olmasıdır.

* *

SADARET MAKAMINDA SON HADIMLAR

HADIM SÜLEYMAN PAŞA - HADIM VEZİRLERİN EN REZİLİ - SON HADIM SADRAZAM

Adnan GİZ

Kanunî Sultan Süleyman zamanında Hadım Haydar, Hadım İbrahim paşalar gibi kölelikten yetişerek yüksek mevkilere ulaşan birkaç meşhur akağası vardır ki bunların en şöhretli ve en değerlisi Hadım Süleyman paşadır.

O, Kanunî Sultan Süleyman devrinin cidden muhteşem dekoru içinde bir Fransa veya İspanya kıralından daha parlak bir hayat yaşıyan mağrur, sehavetli bir vezirdi. Rikâbında altın kemerli bin seçme yiğit yürür ve o muhteşem alaydan büyük bir gurur duyardı. Fakat Süleyman paşa bu gurura hak kazanmış liyakatli bir insandı. Peçevinin dediği gibi: «Gerçe kendi hadımsa da cesaret ve dirayeti ile dört erkeğe muadildi». Süleyman paşa evvelâ Şam, sonra da on yıl Mısır valiliğinde bulundu. Mısırda iken kendi yaptırdığı donanma ile meşhur Hint seferini yaparak, Aden kalesini Osmanlı mülküne ilhak etmişti. 1541 de pek ihtiyar bir yaşta iken Lûtfi paşa üzerine sadrazam oldu. Bu tarihte Hürrem sultan damadı Rüstemi sadarete getirmek ve kendi oğullarından birini veliaht yapmak için hazırladığı müthiş plânı bütün zekâ ve kudretile tatbika çalışıyordu. Rüstemin Sadarete geçmesi için evvelâ ihtiyar Hadım Süleymanla, usule göre Sadarete geçecek olan ikinci vezir divane Hüsrev Paşanın ortadan çekilmesi lâzımdı. Rüstem Paşa aldığı direktifle bu iki vezirin arasını fena halde bozdu. Pek hırçın bir ihtiyar olan Hüsrev paşa bir gün divanda hançerle Hadım Süleymana hücum etti. Araya yine Rüstem Paşa girerek kavgayı yatıştırdı. Fakat padişah bu münasebetsiz hâdise üzerine her iki veziri de azletti. Hüsrev Paşa teessüründen Gandi gibi açlık grevi yaparak öldü. Rüstem artık arzusuna nail olmuştu.

Dördüncü Hadım sadrazam olan Mesih Paşa da sarayın harem dairesinde yetişmiş kölelerdendi. İkinci Selim zamanında Kilercibaşı iken bir yangında yanan saray kilerinin yeniden tanzimi için Mısıra vali olarak gönderilmişti. Pek bozuk giden Mısırın dahilî vaziyetini düzelterek beş senede birkaç bin âsi öldürttü. Fakat ahalinin rahati, refahı için de yorulmak bilmez bir gayretle çalışarak Mısırda senelerdenberi âdet halini alan ve hediye namı altında verilen rüşvet usulünü kaldırdı. Ayni zamanda sarayı memnun edecek hizmetleri de görüldüğünden Özdemiroğlu Osman Paşanın ölümü üzerine 1585 te Sadarete getirildi. Bir sene kadar bu mevkide kalmış fakat Reisülküttap Hamza Efendi ile geçinemediğinden tekaütlüğünü istiyerek Sadaretten çekilmiştir.

Tetkik ettiğimiz dört Hadım Sadrazamdan ilk üçünün pek değerli insanlar olduğunu görmüştük. Dördüncüsü de zararsız bir adamdı. Hadım sadrazamların beşincisi aynı zamanda Osmanlı vezirlerinin en rezillerinden sayılır. Bu adam Hasan Paşadır. Üçüncü Muradın haznedarı iken Mesih Paşanın yerine Mısıra vali tâyin edilmişti. İki yıl on ay süren valiliği esnasında meşrû, gayrimeşrû her usule başvurarak halkı soydu. Hediye istedi. Rüşvet aldı. Çaldı ve nihayet zorla aldı. Mısırdan giderken ahalinin hıncından korkarak Mezarlık kapısından çıkıp gitmişti. Yerine tâyin edilen İbrahim Paşa, selefinin hırsızlıklarını tahkika koyularak vurduğu mazlumların şikâyetlerini kaydettirdi. Üç ay süren tahkikat Hasan Paşanın binlerce irtikâbını meydana çıkardı. Yalnız umumî ambarlardan «100442 erdep hububat aşırıp satmış ve parasını cebine atmıştı. Bu itikâplar hakkında zabıtnameler tanzim edilerek İstanbula gönderildi. Hasan Paşa da zindana atıldı. Fakat ne yüzle attılar? Rüşvet aldı ve halkı soydu diye mi? Rüşvet artık senelerdenberi bir cürüm olmaktan çıkmış, devlet kapısında tâyin ve terakkinin, iş görmenin yegâne meşrû vasıtası olmuştu. En âdi bir çavuştan hükümdara kadar bütün devlet mensupları rüşvet ve hırsızlığın o mülevves çirkefinde

155

yüzüyorlardı. Devleti idare eden Valide Safiye Sultanın israf ve sefahetine her ay milyonlar ve milyonlar lâzımdı ve Venedikli kadın bu parayı temin için binbir vasıta ile halkı soyuyor, devlet mansıplarını açık arttırma ile satıyordu. Valide Sultanın bu rüşvet pazarına Hasan Paşadan daha usta bir satış memuru bulunabilir miydi? Hasan Paşa pek zeki bir adamdı. Zindandan Safiye Sultana haber göndererek eğer Sadarete getirilirse her hafta huzura gayet yüksek bir meblâğ takdim edeceğini bildirdi. Teklif cazip, teklif eden bu işde emsalsizdi. Âdeta «çal!» emrile Sadarete geçen bu kibar hırsız artık her makam ve her perdede çalmak faslının bütün hünerlerini gösteriyor ve her gün yeni bir usul icat ediyordu. Fakat Sadarete geçmek için öyle yüksek bir meblâğ vadetmişti ki bütün meharetine rağmen hafta başında bu parayı yetiştirmek biraz güç oluyordu. «Ol sebepten zamanı sadaretinde cümle menasıbı akçe ile satıp hadden ziyade rüşvet alarak âlemi birbirine kattı. Menasıp taliplerine sizden aldığım meblâğı kime teslim ederim bilir misiniz? diye nâmakul kelimat etmekle» Valide Sultanı da dile düşürdü. Naimâ kapalı geçer amma Valide Sultan zaten senelerdenberi dildeydi. Halk, sarayın ruhuna işliyen bu rüşvet almak illetinin en gizli ve en iğrenç safhalarını bütün tafsilâtile biliyor ve her gün evlerde kahvelerde bu hikâyelerden lânet ve nefretle bahsolunuyordu. Hasan Paşanın yalnız Kızlarağası Gazanfer Ağa ile arası iyi değildi. Bir cuma günü Ayasofya camiinde padişah secdede iken yanına gidip Kızlarağasının katlini istedi. Bu talebi reddeden padişah o akşam meseleyi annesine haber verdi. Başının tehlikeye düştüğünü gören Gazanfer ağa da Safiye Sultana koşmuştu.

«— Sultanım! Hasan Paşa aşikâr rüşvetler alıp beni Valide Sultan hazretleri kısta kesmiştir deyu işaat ve ifşa ve küçük büyük, zengin fakir herkese iştikâ etmekle sizi teşhir edup dillere düşürdü» diyerek Sadrazamı gözden düşürmek için söylenmedik lâf bırakmadı. Venedikli Bafo bu dedikodulara daima boş veriyor ve bütün arzularını yerine getiren Sadrazamdan kolay kolay vazgeçemiyordu.

Hasan Adnan GİZ

BUGÜNKÜ HARBİN İCADLARINDAN

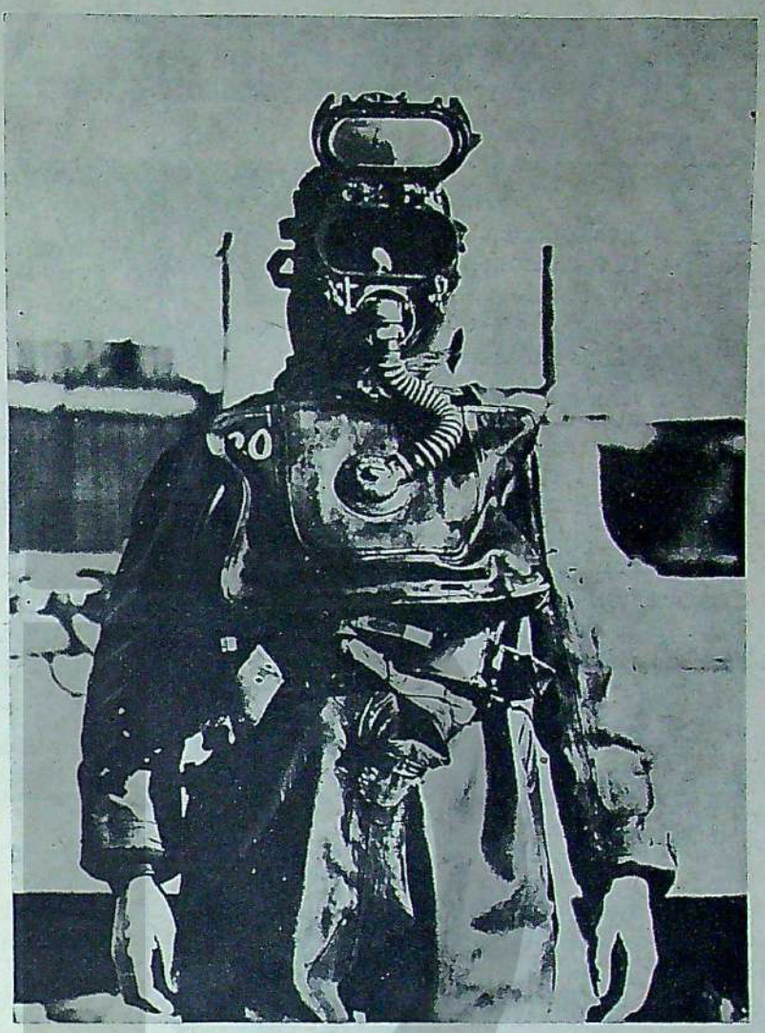

İnsan torpili idare edenlerden bir bahriye subayı dalgıç elbisesi giyiyor

İNSAN TORPİL

İngiliz Bahriye Nezareti tarafından neşrine müsaade edilen (İnsan torpil) lere ait ilk iki resmi basıyoruz. (İnsan torpil) iki kişi tarafından kullanılan ve binlerce kilo patlayıcı madde taşıyan ufacık bir denizaltı gemisidir. Resimde görülen dalgıç elbisesini giyen iki kişi, bu torpilin üzerinde oturmaktadır ve bu tuhaf gemiyi, suların altından düşman mayinleri arasından geçirerek düşmana hücum eder ve torpillerini atarak derhal uzaklaşırlar. Bunlar, elektrik bataryalarile yürüdükleri için kısa bir mesafe katedebilmektedirler. Ondan sonra suyun yüzüne çıkarlar, kendilerini alması için dost bir gemi beklerler.

Dalgıç elbisesi giymiş iki bahriye subayı tarafından kullanılan insan torpil suyun yüzünde görünüyor.

ECZACI MEKTEBİNDE BİR SAAT

Röportaj
BURHAN TAN

Eczacı mektebi dört sınıf- İlk seneden itibaren mesî derslerle beraber lâboraar çalışmaları da başlar. sler 9 dan 12 ye kadar deeder. 1 den 5 e kadar lâatuvar çalışmalarına ayrı- Talebeler her sene hem ahem nazarî imtihan ge-. Lâboratuvarda muolmadan imtihana giezler. Eczacı mektebine lerin rağbeti artmakta- Kız talebeler erkeklerden adır. Her sene kırkla elli asında mezun vermektedir. senelerde bu miktar ar-. İki sene eczanelerden stajını yapıp imtihan mek şartile, mektep meunları Türkiyenin her tarafında eczacılık yapmak ve eczane açmak hakkına maliktirler. Mektep iki kıymetli profesör tarafından idare edilmektedir. Beynelmilel bir kıymette olan Galenik Enstitüsü Ordinaryüs Profesörü S. Rosenthalere ile ispençiyari kimya Ordinaryüs Profesörü ve mektebin müdürü P. Deuquenois Bunlara iki kıymetli doçent; Remziye Hisar ve Hayriye Amal ve asıstanlar yardım etmektedir. Mektepten çıkanlar, Hayatî Kimya Enstitüsünden ve Ankara Hıfzıssıhha Enstitüsünden sertifika alarak kimyager eczacı olurlar. Mektebe girmek şartı: Lise mezunu olmak ve giriş imtihanını kazanmaktır.

Ordinaryüs profesör S. Rosenthalere talebelerile birlikte

Lâboratuvar tatbikatı

Genç eczacılar

Bir analiz

1957

BEYAZ SELVİ

Halide Nusret ZORLUTUNA

TEFRİKA : 16

XXIX.

Sofadaki saat bir kere vurdu. Yarım mı, bir mi, yoksa bir buçuk veya üç buçuk mu?...

Akşamdanberi dirseklerim masaya dayalı, yarı rüya içinde, hep seni düşündüm, senin için yandım, senin için kudurdum!... Şakaklarım zonkluyor... Seni karyolama uzanmış görüyorum, bembeyaz...

Ah! Neden o kadar beyazsın?...

Seni delicesine istiyorum, güzel kadınım! Yüzüne eğilmek istiyorum: Evvelâ göz kapaklarını öperim, kirpiklerin aralanır; bakışların mahmur ve hâtırasız... Sonra...

Korkuyorum Nadide. Düşündüklerimi, tahayyül ettiklerimi sana söylemiye bile korkuyorum. Anla, karşında ne kadar âciz, ne kadar biçareyim!

XXX.

Sana hepsini söyliyemem, evet, fakat seni bir tas berrak su gibi içmek istediğimi, müsaade et de, söyliyeyim: Gümüş bir tasta ışıldıyan bembeyaz, pırıl pırıl bir avuç su gibi.

Saçlarını koklamak, göz kapaklarını öpmek arzuları bana şu anda pek basit ve çocukça görünüyor. Sana her hangi bir erkeğin her hangi bir kadına sahip olduğu şekilde sahip olmak da istemiyorum. İçimdeki canavar ancak, seni bir bardak su gibi içime sindirdiğim gün sükûn bulacaktır.

Sayıklıyor muyum, diyorsun?... Hayır, Nadide. Gerçi 39 derece ateşim var, fakat aklım başımda. Ne istediğimi biliyorum: Seni istiyorum, Nadide. Hep seni, daima seni ve yalnız seni!

XXXI.

Postacının elinden zarfı kapıp ta parmaklarım titriye titriye açtığım zaman gözlerime inanamadım: Tam bir sahife. Senin yazınla bütün bir sahife; ömrümde görmediğim şey!

Heyecandan tıkana tıkana bu bir sahifeyi okudum. Sonra bir daha.. Bir daha okudum... Ve birden, her hangi bir ahlâk kitabından bir sahife kopya edip bana gönderdiğini sanarak, müthiş bir öfkeye tutuldum. Fakat onu okuya okuya ezberledikten sonra — müsterih ol — bu fikrim değişti:

«Yapılması çok istenen bir şeyi yapmamak suretile erişilen zevk, onu yapmakla elde edilecek zevkten çok daha üstündür. Bu şeyi yapmayı ne kadar fazla istiyorsanız onu yapmamak için sarfedeceğiniz irade kuvveti o kadar çok ve bu suretle erişeceğiniz zevk de o nispette kuvvetli olur. İnsana «insanlık» asaletini veren ve bazı kimseleri herkese benzemek âdiliğinden kurtararak onlara beşerin üstünde bir yer hazırlıyan, onları Allaha kadar yükselten, işte bu kuvvettir: İrade kuvveti! Nefse hâkimiyet kudreti!

Herkese benzemek, herkesin yapmak istiyeceği ve yapabileceği şeyleri yapmak kolay, rahat, fakat çirkin bir şeydir.

Sen, benim küçük kardeşim, bu memleketin büyük sanatkârısın. Seni herkesten bambaşka görmek istiyorum.

«Feragat» ın; insanı temizliyen, olgunlaştıran, Tanrılaştıran bir lezzeti vardır; bunu tattığın gün kurtulmuş olacaksın, ilâhî bir sükûna kavuşacaksın.

Sana bu huzuru bağışlaması için Allahıma yalvarıyorum. Yapabileceğim başka hiç bir şey yoktur, çocuğum».

Kafatasımın içinde beynimi bir acayip mahfaza gibi tamamile içine almış, sarıp kaplamış olan mektubun işte aynen bunları söylüyor.

Ve ben, düşünüyorum...

XXXII.

Çok düşündüm. Duana «âmin!» diyemiyeceğim Nadide. Dilediğin huzur, eğer derdinden kurtulmak demekse, hayır, bunu istemiyorum sevgilim. Ondan kurtulduğum gün bir kenara atılmış eski bir elbise gibi boş, mânasız, lüzumsuz bir şey olu-vereceğim sanıyorum.

Aşk derdile hoşum el çek ilâcımdan tabip
Kılma derman kim helâkim zehri dermanındadır.

XXXIII.

Derdimi kendi başıma çekmeyi hezeyanlarımla seni rahatsız etmemeyi ne kadar istiyorum. Fakat elimden gelmiyor... Sendeki o harikulâde «irade kuvveti» nde birazı da bende bulunsaydı.....

Bunu söylerken şimdi içimden gülmek geldi, katıla katıla gülmek...

Olsaydı bendeki gam-ı ferha-ı müptelâda,
Bir ah ile verirdi bin bistuni bâde.
Verseydi ah mecnun feryadının sedasın
Kuş mu firar ederdi başındaki yuvada!

Eğer bendeki aşkın zerresi de sende olsaydı, iradesine mağrur bayan, bir zerresi sende olsaydı, o kadar güvendiğin o «irade kuvveti» nin bir sabun köpüğü gibi eriyip gittiğini dehşetle görecektin!

— Arkası var —

TOROSLARDA

(Baştarafı 10 uncu sahifede)

«Mehmet Ali paşa» ismi yazılıdır.

4 — Tekir alanından Doğuya doğru gittikten sonra Çakıt boyunda Kuzeye dönünce karşımıza Bozantı çıkar.

Bozantıya Pozantı demek doğru değildir. Zira bu küçük kasabacık Bozdağının altında olduğu için «Bozaltı» adını Bozantı almıştır. Bazılarının dediği gibi bu mıntakanın ada Roma krallarından birinin adından alınmış olması memul değildir. Zaten Bozantının etrafında âsarıatika namına da bir şey yoktur. Karşısındaki Kızıldağ altına nasıl «Kızılalı» denmişse; buraya da Bozaltı (Bozantı) denmiştir. Ve bu adları ise, buralarının kendi yaylâları olması itibarile Ramazan oğulları takmıştır.

Bozantıdan Anadoluya doğru gidilecek üç yol vardır. Bunlar; Kamışlı - Aladağ, Bulgar maden, ve Ulukışla yollarıdır.

Bozantıdan Çukurovaya ise; Gülek boğazı yolu ile Belemedik sağından Taşdurmazın yokuşile Hacıkırına çıkılır. Ancak, Taşdurmazın kuşu çok eski zamanlarda verecek bir halde olmıiçin Bozantı bu bakımdTOroslarda kervanlara veren Gülek kapısının ilk lidi demektir.

Rıza YALGIN